

Історичні передумови становлення професійної освіти вчителів фізичної культури на Буковині

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (м. Чернівці)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. Головна мета професійної фізкультурної освіти – це підготовка висококваліфікованого фахівця для всіх напрямів системи фізичної культури та спорту залежно від реального запиту на їхні послуги, їхньої здатності забезпечити якісний педагогічний супровід усього різноманіття фізкультурно-оздоровчих програм у різних освітніх установах й інших організаційних структурах фізичної культури та спорту [1].

Система освіти завжди реагувала на зміни, що відбувались у суспільстві, задовольняючи його потреби щодо якості підготовки фахівців. За своїм змістом фізкультурна освіта представлена такими формами, як безперервна, додаткова, післядипломна, самоосвіта, професійна.

Сучасна система професійної підготовки вчителів орієнтована не тільки на творче засвоєння базових знань, а й на вироблення вмінь самостійно навчатись і використовувати набуті знання в практичній діяльності.

Самоосвіта майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві – одна з найважливіших частин його професійного розвитку в умовах безперервної освіти. Розглядаючи самоосвіту як частину професійного розвитку, ми вважаємо, що це шлях до прискореного саморозвитку в умовах інформатизації вищої фізкультурної освіти. Вона виступає одним із механізмів перетворення особистості педагога у творчу особистість. Тому професійне зростання також можна назвати пошуком свого шляху.

Проблема неперервної професійної освіти дорослих не нова, та має давню історію. Ще Я. Коменський у працях «Велика дидактика» й «Загальна порада про виправлення справ людських» розвиває ідеї, пов'язанні з безперервним розвитком особистості, обґрунтовуючи потребу людини вчитися та самовдосконалюватися протягом усього життя. Його ідеї знайшли подальший розвиток і втілення в працях та освітніх концепціях наступних поколінь.

Завдання дослідження – виявити історичні передумови становлення професійної освіти вчителів фізичної культури на Буковині

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. На розвиток та становлення професійної освіти вчителів фізичної культури на Буковині, яка в різні історичні періоди перебувала у складі іноземних держав, мали вплив особливості національно-культурного життя в регіоні. Поневолення народів Буковини протягом багатьох віків відобразилося на його політичному, соціально-економічному та культурному розвитку. В умовах складних політичних, економічних перетворень буковинські педагоги обстоювали й розвивали пріоритетні напрями освіти. Поміж якими на фізичне виховання поклали особливі сподівання щодо підготовки підростаючого покоління до продуктивної праці, збагачення національних традицій тіловиховання в умовах поліетнічності регіону та виховання навичок здорового способу життя мешканців краю.

Важливим також є врахування доробку європейської педагогіки другої половини ХІХ–початку ХХ ст., оскільки саме в ньому зосереджено чимало науково-методичних надбань в означеній галузі.

Розглядаючи етапи історичного розвитку неперервної освіти та підготовку вчителів фізичної культури на Буковині, зазначимо, що цей процес треба розглядати поетапно: I етап – перебування Буковини під соціальним і національним гнітом Австро-Угорської імперії (1849–1914 рр.); II етап – перебування Буковини в складі Румунії (1918–1940 рр.); III етап – радянський період (із 1945 р).

Розглядаючи історичний розвиток підготовки та вдосконалення освіти вчителів фізичної культури на першому етапі, треба зазначити, що освіта в краї на час приєднання до Австрії була на досить низькому рівні. Вивчаючи документи Державного архіву Чернівецької області, слід зазначити, що законом від 14 травня 1869 р. для Буковини в VII частині є розпорядження «О публичних школахъ народныхъ», де в § 17 для міщанських шкіл у переліку обов'язкових предметів є гімнастика, тобто «тълесніи упражненія» [2, 374, 378]. Гімнастика розглядалась як навчальна дисципліна, яку можна опанувати після певного відпочинку від інтелектуальних занять. Підготовка вчителів народної

школи на Буковині, зокрема із предмета «Гімнастика», проводилася за статевими ознаками в чоловічому педагогічному училищі (K. k. Leherbildungs-Anstalt in Czernowitz), реформованому з Православної дворічної чоловічої педагогічної школи, та жіночої школи з підготовки вчителів «Марія Войкіца».

У цей період уперше звертається увага на урок фізичної культури та вимоги до спортивних залів. Крім спортивного залу розміром 40×60 м, рекомендувався тренажерний зал із рукоходами [4, 13]. Урок складався з трьох частин – підготовчої, основної, завершальної. Однією з вимог до організації діяльності учнів на уроці був рівномірний розподіл їх за можливостями на команди [3, 4]. Крім теоретичних завдань, учителі на уроці розв'язували й практичні завдання.

Крім підготовки вчителів, у цей період організовувалось і підвищення кваліфікації працюючих педагогів. Для перевірки кваліфікації вчителів у 1870 р. «Министерством культов и просвещения» увводився вчительський державний іспит. У повідомленні від 24.12.1870 р. описувалися вимоги до іспиту, його зміст та форми проведення. Іспит складався з трьох частин. Учителі складали теоретичний курс, якій побудовано із загальних положень й техніки безпеки, практичного курсу, де оцінювалось уміння паравильно показати вправу та правильно оцінювати виконання вправи [6, 10]. При невдалому складанні іспиту викладач мав право на повторне його складання. Дійсність свідоцтва про іспити скасовувалася за п'ять років, якщо кандидат не приступав до викладацької роботи або не доводив, що працював у галузі фізичного виховання.

Також у цей період для підвищення рівня викладання фізичної культури на Буковині відкривалися приватні курси, які працювали під час канікул. Із листування з гімнастичним товариством «Альгемайтер Турферейн» від 20.02.1870 р. повідомлялось «уездним шкільним советам» про початок роботи курсів із гімнастики під час канікул [5, 80].

Крім курсів удосконалення вчителів, для покращення самоосвіти та рівня знань фахівців обов'язковою вимогою була участь у конгресах і спеціалізованих «уездних» та крайових конференціях, які проводились як на Буковині, так і за її межами (м. Відень, м. Льєж), про що свідчать повідомлення Міністерства культов и просвещения середнім школам о предстоящем созыве в городе Льєж 2-го Международного конгресу із розвитку фізичної культури (1905 р.) [7, 80]. Для викладання фізичної культури на Буковині запропоновано підручник, автором якого був викладач педагогічного училища м. Чернівці в Франц Грилич.

Війна (1914–1918 рр.) завершилася крахом для Австро-Угорської імперії. За Сен-Жерменським мирним договором (1919 р.), Буковину приєднали до Румунії. Ураховуючи історичний період дослідження, слід зазначити, що на розвиток системи фізичного виховання та підготовку вчителів фізичної культури на Буковині (1919–1939 рр.) впливала законодавча база Румунії, яка в той період перебувала в стані постійного розвитку. Про це свідчить вплив п'яти законів, три з яких були актами щодо організації фізичного виховання всіх верст населення (1923, 1929, 1933 рр.). Серед документів, які вплинули на розвиток фізичного виховання та фізкультурно-спортивної роботи зі школярами на Буковині, котра входила в склад королівства Румунії в досліджуваний період, слід відзначити Декрет-закон № 3138 про організацію шкільного комітету від 24 липня 1919 р. У ньому на шкільний комітет покладали контроль, планування, та фінансування фізичного виховання в школі, а саме: гімнастики, ігор, проведення шкільних масових заходів, екскурсій. Народні школи Буковини користувалися перевиданням у 1921 р. старих програм Австро-Угорщини. У програмі, передусім, звертали увагу на всебічний і гармонійний розвиток організму дитини, правильність постави, розвиток характеру та виховання навичок здорового способу життя. У програмі цього періоду здебільшого звертали увагу на гімнастичні вправи (вправи на драбинах, вправи з предметами), стройові й шикувальні, загальнорозвивальні, легкоатлетичні вправи (біг, стрибки) та рухливі ігри. Окремо розробляли програми для хлопців і дівчат у закладах середньої освіти. У цих програмах була спроба диференціювати навантаження за статевими ознаками. Підготовку вчителів із фізичної культури проводили у жіночій «Українській школі», яка в подальшому була перейменована в жіночу школу «Марії Войкіци», що підпорядковувалася Генеральному секретаріату освіти та XIV окружному шкільному інспекторату Румунії. Із 1938 р. вона діяла відповідно до законів і положень про створення вищих шкіл із підготовки учителів. Після закінчення школи випускники отримували право обіймати посаду вчителя, помічника вчителя чи тимчасового вчителя.

Коли в 1940 р. Буковину було приєднано до Радянського Союзу, постановою Ради Міністрів УРСР від 13 серпня цього ж року відкрито педагогічну школу в Чернівцях для забезпечення вчительськими кадрами новоствореної Чернівецької області. Із 28 серпня 1940 р. разом з іншими установами та закладами освіти розпочинає свою роботу новий структурний підрозділ – обласний інститут удосконалення

вчителів. Його завданням була організація роботи педагогів області, а також працівники інституту намагалися ліквідувати неписьменність серед дорослого населення. У 2001 р. його реорганізовано в обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Основна функція інституту – підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Це не лише здобуття додаткових знань із базового фаху, а й підготовка вчителя, спрямована на оперативну переорієнтацію діяльності у зв'язку зі змінами в освітній галузі та суспільному житті, підвищення загальнокультурного рівня, збагачення науковими знаннями, задоволення пізнавальних інтересів і професійних потреб.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Виходячи із вищесказаного, відзначаємо що, на розвиток та становлення професійної освіти вчителів фізичної культури на Буковині, яка в різні історичні періоди перебувала в складі іноземних держав, мали вплив особливості національно-культурного життя в регіоні.

Список використаної літератури

1. Подготовка специалистов по физической культуре и спорту по новым государственным стандартам : материалы Всерос. науч.-практ. конф. / под общ. ред. проф. П. К. Петрова. – Ижевск : Изд. дом «Удмуртский университет», 2002. – 175 с.
2. Законъ изъ дня 14 МАЯ 1869. Которимъ установлюють ся засады учения дотично школь народнихъ // Хронологичный записъ законовъ, розпоряженій и пр., которіи помъщени суть въ рочнику 1869 переводовъ въсника законовъ державнихъ для Буковины.
3. Держархів Чернігівської обл., ф. 211 оп. 1, спр. 211 ст. 4.
4. Держархів Чернігівської обл., ф. 211 оп. 1, спр. 211 ст. 13.
5. Держархів Чернігівської обл., ф. 211 оп. 1, док. 80.
6. Держархів Чернігівської обл., ф. 211 оп. 1, спр. 149 ст. 7–10.
7. Держархів Чернігівської обл., ф. 211 т. 4, оп. 1, спр. 95.

Анотації

У статті здійснено загальний історичний огляд розвитку та становлення професійної освіти вчителів фізичної культури на Буковині. На розвиток та становлення професійної освіти вчителів фізичної культури на Буковині, яка в різні історичні періоди перебувала в складі іноземних держав, мали вплив особливості національно-культурного життя в регіоні. Завдання статті – зібрати дані й проаналізувати історичні передумови розвитку професійної освіти вчителів фізичної культури на Буковині, що орієнтуються на засвоєння базових знань та вмінь самостійно навчатися й використовувати набуті знання в практичній діяльності. Для розв'язання проблеми застосовуються методи одержання ретроспективної інформації: аналіз матеріалів періодичної преси, статей сучасної періодики, архівних джерел. На підготовку та вдосконалення висококваліфікованих фахівців із фізичного виховання на Буковині мали вплив особливості національно-культурного життя в регіоні. Професійний розвиток, фахова підготовка й удосконалення професійної майстерності в майбутнього учителя фізичної культури в інформаційному суспільстві можливі лише за умови безперервності вищої професійної освіти й розвитку особистості.

Ключові слова: професійна освіта, вчитель фізкультури, підвищення кваліфікації, фізична культура.

Ирина Ячнюк. Исторические предпосылки становления профессионального образования учителей физической культуры на Буковине. *В статье раскрыты исторические этапы развития и становление профессионального образования учителей физической культуры на Буковине. На развитие и становление профессионального образования учителей физической культуры на Буковине, которая в разные исторические периоды входила в состав иностранных государств, повлияли особенности национально-культурной жизни региона. Задача статьи – собрать данные и проанализировать исторические предпосылки развития профессионального образования учителей физической культуры на Буковине, которая ориентируется на освоение базовых знаний, умение самостоятельно учиться и использовать приобретённые знания на практике. Для решения данной проблемы используются методы получения ретроспективной информации: анализ материалов периодической прессы, статей, современной периодики, архивных источников. На подготовку и совершенствование учителей физического воспитания на Буковине оказывали влияние особенности национально-культурной жизни региона. Профессиональная подготовка, усовершенствование профессионального мастерства учителей физической культуры в информационном обществе возможны лишь при условии непрерывного профессионального образования и самообразования личности.*

Ключевые слова: профессиональное образование, учитель физкультуры, повышение квалификации, физическая культура.

Irina Yachniuk. Historical Preconditions of Making up of Professional Education of Physical Culture Teachers in Bukovina. *The article reveals historical stages of development and making up of professional education of physical education teachers in Bukovina. Peculiarities of national and cultural life of the region that in different historical periods belonged to different countries influences development and making up of professional education of*

physical culture teachers. Tasks: to collect data and analyze historical preconditions of development of professional education of physical education teachers in Bukovina that is oriented on mastering of basic knowledge, skill to individual education and use achieved knowledge in practice. For solving this problem the method of retrospective information is used: the analysis of the materials of periodical press, articles, modern periodicals, archival sources. Peculiarities of national and cultural life of the region had influence on preparation and mastering of physical education teachers in Bukovina. Professional preparation, professional development of physical education teachers mastery in informational society is possible only condition of continuous professional education and self-education of a person.

Key words: *professional education, physical education teacher, professional development, physical culture.*